

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาความเชื่อประเพณีการฝังศพของชาวบ้านเชียงเหียน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการคือ (๑) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของเมืองเชียงเหียน (๒) เพื่อศึกษาความเชื่อประเพณีการฝังศพของชาวบ้านเชียงเหียน ในปัจจุบัน (๓) เพื่อศึกษาคุณค่าความเชื่อประเพณีการฝังศพที่มีต่อชาวบ้านเชียงเหียน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ผู้ศึกษาวิจัยจะสรุปผล และเสนอแนะดังต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาความเชื่อประเพณีการฝังศพของชาวบ้านเชียงเหียน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม” แล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ผลการศึกษาวิจัยพบว่า

๕.๑.๑ ประวัติความเป็นมาของเมืองเชียงเหียน

บ้านเชียงเหียน ตำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม เคยเป็นเมืองโบราณที่มีพัฒนาการผ่านมาหลายยุคเป็นหมู่บ้านที่มีประวัติศาสตร์ ที่น่าศึกษามีวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เป็นของตัวเอง มีความเป็นอยู่ที่สอดคล้องกับประวัติศาสตร์ของเมืองเชียงเหียนมีความเชื่อเกี่ยวกับประวัติศาสตร์การเกิดของหมู่บ้าน คือเป็นเมืองโบราณ ชื่อเมืองเชียงเหียน สมัยขอมเรืองอำนาจได้มีการขยายอาณาเขต มาที่เมืองเชียงเหียน และมีอารยธรรมแบบขอมการที่มีเครื่องมือเครื่องใช้ในการดำรงชีวิต เครื่องมือในการสู้รบ นอกจากนั้นยังมีศาสตรวัตถุที่มีรูปแบบอารยธรรมแบบขอม และนอกจากนั้นเมืองเชียงเหียนยังมีความสัมพันธ์กับวรรณกรรมที่สำคัญของภาคอีสาน คือเรื่องผาแดงนางไอ่และประเพณีบุญบั้งไฟด้วยเหตุนี้จึงมีการขุดหาวัตถุโบราณที่บ้านเชียงเหียน โดยกรมศิลปากรเป็นผู้ดำเนินการขุดโดยทำการขุดที่ คูสระน้ำ ที่รอบบ้านเชียงเหียน วัตถุโบราณที่ขุดพบ เช่น เครื่องมือในการดำรงชีวิต เช่น หม้อ แจกัน คันโท และเครื่องมือเครื่องใช้ในการสู้รบ เช่น ดาบ มีด เศษเหล็ก เป็นต้นจึงทำการศึกษาวัดวัตถุโบราณที่บ้านเชียงเหียน เหล่านี้ เกี่ยวกับ

ลักษณะ รูปร่าง ประโยชน์การใช้งาน ของวัตถุโบราณแต่ละชนิด เพื่อให้บุคคลทั่วไปได้ศึกษาหาความรู้

เมืองเชียงเหียน (บ้านเชียงเหียน) ตำบลเขวา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม มีลักษณะผังเมืองรูปกลมรี เส้นผ่าศูนย์กลางราว ๑ กิโลเมตร มีคูน้ำ ๒ ชั้น คันดิน ๓ ชั้น เคยเป็นเมืองโบราณที่มีพัฒนาการผ่านมาหลายยุคเป็นหมู่บ้านที่มีประวัติศาสตร์ ที่น่าศึกษามีวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เป็นของตัวเอง มีความเป็นอยู่ที่สอดคล้องกับประวัติศาสตร์ของเมืองเชียงเหียนมีความเชื่อถือเกี่ยวกับประวัติศาสตร์การเกิดของหมู่บ้าน คือเป็นเมืองโบราณ ชื่อเมืองเชียงเหียน สมัยขอมเรืองอำนาจได้มีการขยายอาณาเขต มาที่เมืองเชียงเหียน และมีอารยธรรมแบบขอมการที่มีเครื่องมือเครื่องใช้ในการดำรงชีวิต เครื่องมือในการสู้รบ นอกจากนั้นยังมีศาสตรวัตถุที่มีรูปแบบอารยธรรมแบบขอม จึงมีการขุดพบวัตถุโบราณที่บ้านเชียงเหียน โดยกรมศิลปากรเป็นผู้ดำเนินการขุดโดยทำการขุดที่ คูสระน้ำ ที่รอบบ้านเชียงเหียน วัตถุโบราณที่ขุดพบ เช่น เครื่องมือในการดำรงชีวิต เช่น หม้อ แจกกัน คันโท และเครื่องมือเครื่องใช้ในการสู้รบ เช่น ดาบ มีด เศษเหล็ก เป็นต้น จึงทำการศึกษาวัตถุโบราณที่บ้านเชียงเหียน เหล่านี้ เกี่ยวกับ ลักษณะ รูปร่าง ประโยชน์การใช้งาน ของวัตถุโบราณแต่ละชนิด เพื่อให้บุคคลทั่วไปได้ศึกษาหาความรู้ เป็นเมืองโบราณสถานที่มั่งคั่ง รอยโบราณคดีและโบราณวัตถุอย่างมากมาย เช่น คันพบเครื่องใช้ สมัยก่อนประวัติศาสตร์ เครื่องปั้นดินเผา เครื่องสัมฤทธิ์ เป็นต้น เมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๔๕ ได้มีการขุดค้นพบภาชนะดินเผารูปรางคล้ายไข่ สันนิษฐานว่าบรรจุ กระดุก ของคนโบราณ และเครื่องเช่น กรมศิลปากรสันนิษฐานว่ามีอายุไม่น้อยกว่า ๒,๕๐๐ ปี การอยู่อาศัยเริ่มแรกเมื่อราว ๓,๕๐๐ ปีก่อนคริสตกาล หรือประมาณ ๕,๕๐๐ ปีมาแล้ว

๕.๑.๒ ความเชื่อประเพณีการฝังศพของชาวบ้านเชียงเหียนในปัจจุบัน รูปแบบและพิธีกรรมการฝังศพของชาวบ้านเชียงเหียนในปัจจุบัน

ผลจากการศึกษาวิจัยพบว่า ในอดีตจนถึงปัจจุบันบ้านเชียงเหียนมีการฝังศพที่ป่าช้าวัดป่าประชาสงเคราะห์ ซึ่งอยู่ทางทิศใต้ของหมู่บ้านส่วนพิธีกรรมนั้นเมื่อมีคนตายก็จะทำดังกล่าวข้างบนโดยเริ่มต้นจากการแต่งตัวโดยนุ่งผ้ากลับด้าน ไม่มีการอาบน้ำศพ แต่งตัวศพแล้วจึงบรรจุศพลงในหีบ จากนั้นจึงมีการหามศพไปป่าช้าวัดป่าขุดหลุมฝังศพ แล้วเอาหนามกลบปิดอีกเพื่อป้องกันคนหรือสัตว์ทั้งหลายมาทำลายมาขุดคุ้ยกินศพ ตอนเย็นนิมนต์พระ

จำนวน ๕ รูป ๗ รูป ๘ รูปมาสดมภ์แล้ว ตอนเช้าก็ทำบุญอุทิศให้ผู้ตายเป็นอันเสร็จพิธีในเบื้องต้น หลังจากนั้นต้องรอไปอีกอย่างน้อย ๓ ปี จึงได้ขุดศพขึ้นมาทำการเผา

ในขณะที่บำเพ็ญกุศลศพเพื่อรอการนำศพไปฝังนั้นชาวบ้านจะมีการนำข้าวสารและปัจจัยมาทำบุญร่วมกับเจ้าภาพและปัจจุบันชาวบ้านเชียงเหียนยังมีการตั้งฉาปนกิจสงเคราะห์ประจำหมู่บ้านขึ้น เพื่อช่วยเหลือญาติของผู้เสียชีวิตโดยมีวิธีการดำเนินการในรูปของคณะกรรมการหมู่บ้านโดยมีการเก็บค่าสงเคราะห์สมาชิกที่เสียชีวิตคิดเป็นครัวเรือนละ ๒๐ บาท /ศพ โดยมีคณะกรรมการเป็นผู้ดำเนินการเก็บเงินและไม่มีค่าตอบแทนแต่อย่างใด

รูปแบบและพิธีกรรมการฝังศพของชาวบ้านเชียงเหียน ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงหลายประการแต่สาระของพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนายังคงอยู่ และอาจกล่าวได้ว่ามีการปรับเปลี่ยนปฏิบัติให้ถูกต้องตามระเบียบมากขึ้น ส่วนรูปแบบขั้นตอนพิธีกรรมอื่นที่เป็นส่วนของชาวบ้านมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย เช่น การขุดหลุมฝังศพ การบรรจุศพใส่โลง การเก็บศพไว้ การขุดศพขึ้นมาเผา เป็นต้น มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสมัยนิยม รวมถึงรูปแบบการประกอบพิธีกรรมด้านอื่นๆ พิธีกรรมขั้นตอนบางอย่างก็เลิกไปไม่ถือปฏิบัติ และรับเอาวัฒนธรรมอื่นมาปฏิบัติแทนเป็นต้น

แม้รูปแบบและพิธีกรรมการจัดงานศพตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงหลายประการ ในส่วนพิธีกรรมส่วนใหญ่ยังถือปฏิบัติอยู่ สาระของพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนายังคงอยู่ และอาจกล่าวได้ว่ามีการปรับเปลี่ยนปฏิบัติให้ถูกต้องตามระเบียบมากขึ้น ส่วนรูปแบบขั้นตอนพิธีกรรมอื่นมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสมัยนิยม รวมถึงรูปแบบการประกอบพิธีกรรมด้านอื่นๆ เช่น พิธีกรรมขั้นตอนบางอย่างก็เลิกไปไม่ถือปฏิบัติ และรับเอาวัฒนธรรมอื่นมาปฏิบัติแทน เป็นต้น

ความเชื่อและแนวคิดที่สำคัญที่แฝงอยู่ในประเพณีเกี่ยวกับความตายก็คือ ความเชื่อเรื่องโลกหน้าหรือโลกชีวิตหลังความตาย ด้วยเหตุนี้ในการฝังศพจึงมักมีการนำสิ่งของเครื่องใช้ ได้แก่ ข้าวปลาอาหาร ภาชนะดินเผา เครื่องประดับ อาวุธ ฝังลงไปพร้อมกับศพเพื่อเป็นการอุทิศให้กับผู้ตาย โดยเชื่อว่าเมื่อผู้ตายไปเกิดใหม่จะได้มีข้าวของเครื่องใช้ครบถ้วนบริบูรณ์ นอกจากนั้น ยังมีการสันนิษฐานว่า การฝังสิ่งของเป็นเครื่องอุทิศให้แก่ผู้ตายนั่นเป็นการสร้างความพึงพอใจให้กับวิญญาณของผู้ตาย กล่าวคือเมื่อวิญญาณของผู้ตายได้รับข้าวของเครื่องใช้และอาหาร ก็จะรู้สึกพอใจไม่มาหลอกลอนหรือสร้างความเดือดร้อนให้กับผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่

๕.๑.๓ คุณค่าความเชื่อประเพณีการฝังศพที่มีต่อชาวบ้านเชียงเหียน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีที่เราได้ทำตามประเพณีที่ปู่ย่าตายายได้เคยกระทำมา และเป็นการช่วยเหลือกันให้กำลังใจญาติผู้ตายและได้สืบทอดประเพณี วัฒนธรรมที่แต่โบราณไว้ไม่ให้สูญหายไป ส่วนทางด้านชุมชน ทำให้เกิดความสามัคคีกันและเข้าใจซึ่งกันและกันพิธีกรรมการฝังศพของชาวบ้านเชียงเหียนนั้นมีจุดประสงค์เพื่อแสดงออกถึงความกตัญญูคุณงามและความอาลัยรักในตัวของผู้ที่ล่วงลับ และเป็นการแสดงออกถึงน้ำใจ ความรักความสามัคคีของญาติพี่น้องและคนในชุมชน สิ่งไหนช่วยได้ก็ช่วยเหลือกันไป ไม่ใหญ่ไค่นอมบ้านแล้วก็ต้องช่วยกันแผ้วถางให้เรียบร้อย หมายความว่า เมื่อมีคนตายเกิดขึ้นในชุมชนสิ่งไหนช่วยกันได้ก็ต้องช่วยกันไป มีอะไรที่สามารถนำมาช่วยเหลือกันจัดงานศพให้เรียบร้อย เปรียบเหมือนมีต้นไม้ใหญ่ที่ไค่นทับบ้านต้องช่วยกันเก็บช่วยกันทำความสะอาดให้เรียบร้อย และได้นำคติธรรมความเชื่อของคนประกอบกับคตินิยมทางศาสนาและหลักธรรมเข้ามาประสานกันก่อให้เกิดการปฏิบัติต่อสิ่งซึ่งปรากฏไม่มีค่า ไม่มีประโยชน์ ให้กลับกลายมาเป็นสิ่งที่มีคุณค่า มีประโยชน์สูงสุดอีกครั้ง ด้วยการนำพิธีกรรมเข้ามาเป็นสื่อ เป็นตัวประสานให้เกิดความรู้สึกร่วมในระหว่างเจ้าภาพและผู้มาร่วมงาน อาศัยความร่วมมือของคนในชุมชนเป็นหลัก เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไป ความร่วมมือ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การแบ่งปัน ของคนในชุมชนเริ่มหดหายไป มีสาเหตุและปัจจัยสำคัญที่ทำให้พิธีกรรมการจัดงานศพเปลี่ยนแปลงไป

นอกจากการนี้ในเรื่องของเศรษฐกิจก็มีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพิธีกรรมการจัดงานศพ คือ ระบบเศรษฐกิจ ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม กล่าวคือ คนในชุมชนมีการแข่งขันกันในฐานะความเป็นอยู่ มากขึ้น ต่างคนก็อยากมีฐานะที่ดี คนมีฐานะดีย่อมมีความเป็นอยู่ที่ดีกว่าเมื่อคนมีฐานะดีเสียชีวิตลง การจัดพิธีกรรมศพก็ย่อมจัดดีตามฐานะ ดังนั้นเศรษฐกิจจึงเป็นตัวแปรที่สำคัญที่ทำให้งานศพเปลี่ยนแปลงไป คือมีความสามารถในการซื้อหาสิ่งของเครื่องใช้ ที่จำเป็นในการจัดงานศพได้ดีกว่าคนมีฐานะยากจน เมื่อคนมีฐานะดีจัดงานเป็นแบบอย่างที่ดี คนส่วนใหญ่ในชุมชนจึงถือเป็นมาตรฐาน ว่าถูกต้องดีงาม เป็นเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม นอกจากนี้ยังมีการรับเอาวัฒนธรรมประเพณีจากที่อื่นเข้ามาปฏิบัติ เพราะถือว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม เหมาะสม และยกเลิกประเพณีดั้งเดิมของชุมชน เป็นต้น

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ผู้ศึกษาวิจัยเห็นว่าควรมีหลักการร่วมกันในการจัดพิธีงานศพ ซึ่งกรณีที่ควรดำเนินการอย่างจริงจัง คือ การห้ามเลี้ยงสุราและห้ามเล่นการพนัน ซึ่งทุกคนในชุมชนต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัด และต้องสร้างให้เป็นบรรทัดฐานที่ยอมรับในชุมชน เพราะเป็นระเบียบปฏิบัติที่ตกลงร่วมกันตามนโยบายจากทางราชการและคณะสงฆ์ และถือเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมายตามพระราชบัญญัติการพนันและผิดศีลธรรม นอกจากนี้ควรส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์ประเพณีดั้งเดิมที่มีการปฏิบัติสืบมาตั้งแต่อดีต เนื่องจากเป็นขนบธรรมเนียมที่ปฏิบัติกันมาแต่อดีต แต่ในปัจจุบันนี้ยื่นย่อดั้งเดิมไม่ได้ปฏิบัติ ส่วนเรื่องระเบียบในด้านศาสนพิธี ควรให้เป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ในการแนะนำสู่การปฏิบัติที่ถูกต้องและเกิดประโยชน์ ผู้นำชุมชนควรจัดให้มีการประชาสัมพันธ์ความเห็นเพื่อกำหนดงานบำเพ็ญกุศล ในประเพณีการฝังศพ เพื่อการสร้างมาตรฐานและข้อปฏิบัติที่เหมาะสมดังทำให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน โดยที่จัดงานศพแบบมุ่งประเด็นไปที่การลดค่าใช้จ่ายจากการจัดการงานศพ การจัดงานศพปลอดเหล้าอย่างยั่งยืน รวมไปถึงการจัดทำประกาศข้อตกลงในการจัดประเพณีการฝังศพโดยสภาวัดนธรรมประจำหมู่บ้าน เป็นต้น

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบประเพณีการฝังศพในท้องถิ่นต่างๆ ตามคติความเชื่อทางพระพุทธศาสนาและคติความเชื่อดั้งเดิมในท้องถิ่นนั้นๆ เพื่อกำหนดรูปแบบที่เหมาะสม

๒. ควรศึกษาปรีชาธรรมที่แฝงอยู่ในขั้นตอนและอุปกรณ์ในการประกอบพิธีกรรมการฝังศพ

๓. ควรศึกษาเปรียบเทียบพิธีกรรมงานศพระหว่างชาวพุทธเถรวาท กับมหายานในสังคมไทย